

TARİX VƏ İCTİMAİ ELMLƏR

Namiq Əhmədov
BDU

AZƏRBAYCAN MƏTBUATI VƏ 15 İYUL “FETO” HADİSƏLƏRİ

Açar sözlər: Azərbaycan dövləti, Türk Silahlı Qüvvələri, Fətullahçı Terror Təşkilatı (FETÖ), Azərbaycan mətbuatı, “Xalq qəzeti”, milli iradə

Key words: Government of Azerbaijan, Turkish Military Forces, Fetullah Terrorist Organization (FETO), Azerbaijani press, “Khalq qazeti”, national will

Ключевые слова: азербайджанское государство, турецкие вооруженные силы, террористическая организация Фетхуллага Гюлена (ФЕТО), азербайджанская пресса, «Халг газети», национальная воля

Türk Silahlı Qüvvələrinin içinə sızmış “Fətullahçı Terror Təşkilatı”nın (FETÖ) üzvü olan əsgərlər və onlarla əməkdaşlıq edən mülki şəxslər tərəfindən həyata keçirilməyə çalışılan 15 iyul 2016-cı il tarixli hərbi çevriliş təşəbbüsü Türk millətinin böyük dəyanəti və iradəsi önündə darmadağın edildi. Demokratik seçkilər yolu ilə hakimiyyəti qazanmış hökuməti və prezidenti yıxmağa çalışan çevrilişçilərin aqibəti bəlli olsa da, onların demokratiyanı müdafiə edən azad və vətənsəvər, əliyalın vətəndaşların, bir az da dəqiq desək eyni dindən və eyni ölkənin vətəndaşları olan qardaş-bacılarımızın, ata-babalarının və bu millətin gələcəyi olan övladlarının üzərinə F-16 təyyarələriylə, tanklarla və ağır silahlarla getməsi də tarixin çirkin bir reallığı idi. 249 nəfər şəhid edildi, 2193 nəfər isə yaralanaraq qazi oldu. Təbii ki, müasir dünyamızın həqiqətlərini araşdıranda 15 iyul hərbi çevriliş cəhdi təkcə Türkiyənin müasir tarixi baxımından deyil, eyni zamanda bütün sivil dünyanın demokratiya tarixi baxımından da ciddi bir dönüşdür.

Qardaş Türkiyə dövləti və xalqı növbəti dəfə tarixi sınaqdan uğurla çıxdı. Türkiyənin təhlükəsizlik qüvvələri ilə eyni vaxtda hərəkətə keçən xalq kütlələrinin, siyasi partiyaların, qeyri-hökumət təşkilatlarının fəallarının sıx birliyi, birgə səyi, eyni zamanda, Türkiyə Ordusunun general və zabitlərinin iqtidara dəstək verməsi nəticəsində hərbi çevrilişin qarşısı qətiyyətlə alındı. Bu məsələdə mediya da böyük rol oynadı. Dövlət xadimlərinin, eləcə də Türkiyə-Azərbaycan Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun sədri, AK Parti millət vəkili Necdet Ünüvarın 15 iyul hadisələri zamanı Türkiyə Böyük Millət Məclisində yaşananları əks etdirən “Gazi Meclis'te o Gece” adlı 692 səhifəlik kitabında [2], AK Parti millət vəkili Ayşe Kesirin və başqalarının çıxışlarında mediyanın roluna ciddi önəm verilmişdir. Etiraf etmək lazımdır ki, bu çıxışların əksəriyyətində operativlik baxımından sosial mediyanın rolu daha çox qiymətləndirilsə də, hadisə haqqında xəbərlərin

dünyaya çatdırılmasında dövrü mətbuatın fəaliyyəti də danılmazdır. Hətta “CNN Türk” kanalının və onun əməkdaşı Hande Firatın əvəzsiz xidməti sayəsində efirə çıxan Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan baş verənlərin bir qrup qiymətçi tərəfindən təşkil olunduğunu bildirərək xalq demokratiyanı qorumağa səslədi və bununla da dürüst informasiyaya sahib olan türk xalqı milli iradəsini ortaya qoydu. Hande Firatın FETO-nun “15 iyul dövlət çevrilişi cəhdində etdiyi jurnalist uğuru bütün dünyada əks-səda verdi. Onun Cümhurbaşkanıyla “FaceTime” üzərindən qurduğu əlaqə 15 iyulun qırılma nöqtəsi olaraq da tarixə keçdi” [4].

“Mən Türkiyə mediasına da təşəkkür edirəm. Eyni zamanda Türkiyənin sabiq prezidenti Turqut Özal minnətlə anıram. Çünki məhz Turqut Özal müqavimətlərə baxmayaraq, ölkədə özəl televiziya və radio kanallarının yaradılmasının önünü açdı. Keçən il 15 iyulda özəl KİV-lər olmasaydı, bəlkə də hərbi çevriliş cəhdinin nəticəsi fərqli olardı” [1]. Türkiyənin ədliyyə naziri (indi baş nazirin müavini) Bəkir Bozdağın 15 iyul hərbi çevriliş cəhdinin ildönümü ilə bağlı media mənsuqları ilə görüşündə söylədiyi bu fikir də dəyərin nümunəsidir.

Tarixə demokratiya və milli birlik günü kimi yazılan 15 iyul çevrilişinin ildönümü Azərbaycanda da geniş şəkildə qeyd olundu. Həmin müdhiş gecənin tarixi reallıqlarına keçən zaman kəsiyində dəyər vermək bəlkə də xeyli dərəcədə asandır, amma həmin gecə nələr baş verib və baş verənlər səhəri gün Azərbaycan mətbuatında necə dəyərləndirilib? Sualın cavabı birmənalı bəlli olsa da, hadisənin gecə saatlarında başlandığını, üstəgəl Bakı vaxtı ilə bir saat fərq olduğunu bildiyimizdən daha bir gün sonra dərc olunan qəzetləri vəqəqlədik. Əslində “Xalq qəzeti”, “Azərbaycan”, “Respublika”, “Yeni Müsavat” kimi qəzetlərin o gün nəşr olunan sayları bu baxımdan ciddi bir tədqiqat mövzudur və adlarını çəkmədiyim bəzi qəzetlərin də buna mənəvi haqqı vardır. Amma istirahət gününə təsadüf etdiyindən və həmin gün nəşr edilən qəzetlərin sayı barmaqla sayılacaq qədər az olduğundan, həm də informasiya zənginliyi baxımından daha çox diqqəti cəlb etdiyi üçün “Xalq qəzeti”nin (Baş redaktor Əməkdar jurnalist Həsən Həsənov) üzərində dayandıq.

Öncədən söyləmək yerinə düşər ki, gündəlik nəşr olunan “Xalq qəzeti”nin FETO hadisələrinin səhəri gün nəşr edilən sayında qardaş Türkiyədə baş verənlərə və çevriliş cəhdinin anatomiyasına kifayət qədər əhatəli yer ayrılmışdır. Başda ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevin Türkiyə Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanla müraciəti də daxil olmaqla 11 məqalə və münasibət yayımlanıb. Təxminən 30 (otuz) min işarəlik bu yazıların ümumi çəkisi qəzetin xeyli hissəsini əhatə edir. Bu qardaş Türkiyəyə olan münasibətlərin ölçüsü kimi də dəyərləndirilə bilər. Əslində ən böyük dəyər başda qardaş ölkə Azərbaycan olmaqla, Qətər, Pakistan, Qazaxıstan və Özbəkistan kimi dost-qardaş ölkələrin Türkiyə hakimiyyətinin yanında yer alması və bu çevriliş cəhdi zamanı Türkiyənin demokratik hakimiyyətinə səmimi dəstəklərini ifadə etməsi idi. Region ölkələrindən Rusiya, İran və eyni zamanda, Avropa ölkələrindən Fransa, İspaniya, İtaliya Ankara hökumətinin yanında olduqlarını tezliklə bildirmələri də mühüm amildir. Heç şübhəsiz ki, Azərbaycan kimi dost-qardaş ölkənin zərrə qədər təmənnə güdmədən Türkiyə hakimiyyətinin yanında yer alması daha ciddi dəyərlərin ifadəsidir. Eyni zamanda heç bir vaxt itkisi gözləmədən, baş verənlərin isti-isti

“Türkiyənin dövlətçiliyinə, digər tərəfdən Türk xalqına, onun iradəsinə və seçiminə qarşı törədilən dəhşətli cinayət” [5] adlandırılması təkcə qardaşlığın yox, həm də tərəfdaş bir dövlətin və onun dəstəkcisi olan xalqın siyasi iradəsinin və siyasi uzaqgörənliyinin bariz ifadəsi idi.

“Xalq qəzeti”nin məhz bu sayında dərc olunan və bu silsilədən olan yazılara iki aspektdən qiymət vermək olar: birincisi dövlətin və dövlət rəsmilərinin rəsmi mövqeyini əks etdirən rəsmi materiallar, ikincisi xalqın sözlünü deyən ziyalıların və siyasətçilərin fikirlərini ortaya qoyan materiallar. Elə o dəqiqə də bir mühüm məsələ diqqəti çəkir: bu mövqelər yekdildir, ifadə formaları müxtəlif olsa da məzmun etibarən ilə hər ikisi eyni məsləkə xidmət edir: “Həmişə Türk xalqının və dövlətinin yanında olan Azərbaycan xalqı və dövləti Türkiyənin Konstitusiyasına, demokratiyasına qarşı yönəlmiş bu cinayəti qətiyyətlə pisləyir və qəbuledilməz hesab edir” [5]. Bu həm də ölkədə hakimiyyət və xalq birliyinin mühüm amili və təntənəsi kimi də diqqəti çəkir.

Qəzetin həmin sayında dərc edilmiş Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 16 iyul 2016-cı il tarixində Türkiyə Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğanə göndərdiyi teleqramda deyildiyi kimi “Ötən gecə Türkiyədə baş vermiş dövlət çevrilişinə cəhd ilə bağlı hadisələri böyük narahatlıqla və üzülərək izlədim. Bu, bir tərəfdən Türkiyənin dövlətçiliyinə, digər tərəfdən Türk xalqına, onun iradəsinə və seçiminə qarşı törədilən dəhşətli cinayətdir.

Əminəm ki, Türkiyə xalqı və hakimiyyətinin birliyini nümayiş etdirərək çevriliş cəhdinin qarşısının alınması istiqamətində həyata keçirdiyiniz qəti tədbirlər nəticəsində qardaş ölkədə vəziyyət qısa zamanda sabitləşəcək və əvvəlki qaydasına düşəcəkdir” [5].

Maraqlıdır ki, yenə qəzetin eyni sayında AZƏRTACa istinadən dərc edilən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ictimai-siyasi məsələlər üzrə köməkçisi Əli Həsənovun mətbuata açıqlamasında da bildirilir ki, “Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bütün gecə Türkiyədə baş verən hadisələri həyəcanla izləyib və yaşanan proseslərdən dərin narahatlıq keçirib. Azərbaycan Prezidenti bu hadisəni birmənalı şəkildə dövlət çevrilişi cəhdi kimi qiymətləndirərək qətiyyətlə pisləyib, onu Türkiyə xalqının milli maraqlarına, ölkənin demokratik əsaslarına və hüququn aliliyinə qəsd kimi dəyərləndirib” [6].

Qəzetin dərc etdiyi daha bir rəsmi məlumatda Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanovun Türkiyədə baş vermiş hadisələrlə əlaqədar həmkarı Mövlud Çavuşoğlu ilə telefonla danışığı açıqlanır. Bu danışıda nazir Məmmədyanov qardaş Türkiyədə yaşanan hadisələrin narahatlıqla izlənildiyini diqqətə çatdırır. O, Türkiyə xalqının demokratik yolla seçdiyi hökumətə qarşı bir qrupun etdiyi çevriliş cəhdini pisləyir və qəbuledilməz olduğunu vurğulayır. Nazir qardaş Türkiyə xalqının demokratik yolla seçilmiş hakimiyyəti dəstəklədiyini, hökumətlə həmrəy olaraq bu çevriliş cəhdinə qarşı qəti əzm nümayiş etdirdiyini bildirir. Elmar Məmmədyanov Azərbaycanın hər zaman Türkiyənin yanında olduğunu bir daha bəyan edir [7].

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi Türkiyədə baş vermiş hadisələrlə bağlı bəyanat yayır. Bəyanatın qəzetdə dərc olunmuş mətnində

deyilir: “Qardaş Türkiyədə baş vermiş hadisələr bizi ciddi surətdə narahat etdi və sarsıtdı. Bu, demokratik yolla Türkiyə xalqının seçdiyi hökumətə qarşı bir qrupun etdiyi çevriliş cəhdidir. Türkiyə milləti və dövləti birlik və bərabərlik nümayiş etdirərək buna qarşı çıxmışdır. Qardaş Türkiyə xalqı və dövlətinin yanında olduğumuza bir daha bəyan edərək, tezliklə vəziyyətin tam şəkildə sabitləşəcəyinə və normalaşacağına əminliyimizi ifadə edirik” [8].

Daha iki rəsmi material da diqqəti cəlb edir. Birincisi, Türkiyənin o vaxtlar Azərbaycanda çalışan səfiri İsmayıl Alper Coşqun jurnalistlərə müsahibəsindəki fikirlərdir. Səfir bildirib ki, “Dünən axşam, təəssüf ki, Türkiyədə dövlət çevrilişinə cəhd göstərildi. Bu cəhdi göstərən Türkiyə Silahlı Qüvvələri daxilində bir qrup idi. Amma bu, təbii ki, Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin bütünlüklə iştirak etdiyi hadisə deyil” [9].

Səfir qeyd edib ki, hadisələr zamanı içərisində xalqın təmsilçilərinin olduğu, Türkiyə demokratiyasının qanuni təzahürünün gerçəkləşdiyi bir məkən – parlament binası bombalandı, digər qurumlar hücumlara məruz qaldı. Qiyamçıların bu hərəkətlərinə tək bir sözlə qiymət vermək olar: bu, Vətənə xəyanətdir və bu hadisələrin arxasında dayananlara, şübhəsiz ki, ən ağır cəza veriləcək. Türkiyə xalqı bu xəyanətkarlığa qəti şəkildə qarşı çıxdı, ölkəsinə, demokratiyasına sahib olduğunu nümayiş etdirdi, qətiyyətlə qiyamın qarşısında durdu. Bu hadisələr, həmçinin bir daha sübut etdi ki, Türkiyə dövləti, demokratiyası çox güclüdür. Heç kimin şübhəsi olmasın ki, Türkiyə getdikcə daha da güclənəcək” [9].

İkinci material Avropanın, eləcə də dünyanın Türkiyənin haqlı mövqeyinə liberal, bəlkə də bir az sərt desək dost olmayan bir mövqə nümayiş etdirdiyi bir məqamda ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Almanyanın xarici işlər naziri Frank Valter Ştaynmayer və təşkilatın baş katibi Lamberto Zanyer Türkiyədə dövlət çevrilişinə cəhdə bağlı dərin narahatlıqlarını ifadə etmələridir. F. V. Ştaynmayer güc vasitəsilə Türkiyənin demokratik düzənini pozmağa yönəlmiş cəhdi ən güclü şəkildə qınadığını bildirib: “Türkiyənin demokratik institutları və konstitusiyaya düzəninə hörmət edilməlidir. Məsuliyyət daşıyanlar hamısı demokratiya qaydalarına, qanunun aliliyinə sadiq olmalı və növbəti qırğının qarşısını almalıdır” [10].

Təşkilatın baş katibi L.Zanyer də Türkiyə rəhbərliyinin müdrikliyinə inandığını bildirib: “Mən Türkiyə hökuməti və demokratik institutlarını ötən gecəki hadisələrdən sonra təmkin nümayiş etdirməyə çağırıram. Qanunun aliliyi, insan haqlarına hörmət və media azadlığı hətta çətin vaxtlarda da müdafiə olunmalıdır. Biz Türkiyəni ATƏT-in əsasını təşkil edən dəyər və prinsiplərin qorunmasında dəstəkləməyə hazırıq” [10].

Formal olaraq ikinci qəbildən olan - ziyalıların və siyasətçilərin mövqeyi kimi təqdim olunan yazılar isə daha çox rəsmiyyətdən uzaq olmaqla ciddi təhlil və mövqə nümayişinə əsaslanır. Demokratik seçkilər yolu ilə hakimiyyəti qazanmış hökuməti və prezidenti yıxmağa çalışan çevrilişçilərin mövqesizlikləri ciddi bir qınaq yerinə çevrilir. Bu sırada millət vəkili Cavanşir Feyziyevin “Türk milli iradəsinin zəfəri” yazısı həm operativlik baxımından, həm bir siyasətçi və vətəndaş mövqeyindən olduqca diqqətə layiqdir: “Xarici siyasət müstəvisində, regional münaqişələrin çözülməsi prosesində dövlətin uğursuzluqlarından və ölkə daxilində hökm sürən aramsız terror təhdidlərindən yararlanmaq xülyasına uyğun bir qrup

hərbçinin dövlətin onlara verdiyi səlahiyyətlərdən sui-istifadə etməklə dövlətin müstəqilliyini, xalqın əsası qorumaq üçün onlara etibar olunmuş silahları öz xalqına və bu xalqın demokratik səsvərmə ilə seçdiyi hakimiyyətə qarşı çevirdilər. Bununla da, öncədən uğursuzluğa məhkum olduğu bəlli olan bu qiyamın müəllifləri, sadəcə, mövcud siyasi hakimiyyətə deyil, həm də türk dövlətçiliyinə və türk xalqına düşmən kəsildiklərini ortaya qoydular" [11].

Maraqlıdır ki, Cavanşir Feyziyevin bu yazısını sonradan ölkənin ən populyar qəzetləri- "525-ci qəzet", "Bakı xəbər", "İki sahil", "Olaylar", "Mövqe" və s. geniş şəkildə yayımladılar. Heç şübhəsiz ki, bu İstanbulda hadisələrə şahidlik edən müəllifin qələminin isti məhsulu olmaqla yanaşı, həm də hadisələrə verdiyi siyasi qiymətin dəyərindən qaynaqlanırdı. Ümumiyyətlə, mətbuatı bir qədər diqqətlə araşdıranda da görünür ki, bu yazı ilk yazıdır ki, bu cür inam və cəsarətlə, dolğun bir şəkildə Türkiyənin Konstitusiyasına, demokratiyasına qarşı yönəlmiş cinayəti qətiyyətlə pisləyir, Türk milli iradəsini zəfərinə böyük inam bəsləyir: "...orta əsrlərdən işlək və sabit ierarxiya əsasında təkmilləşən və təkmilləşdikcə də modernləşən türk dövlətçiliyi növbəti sınaqdan uğurla çıxdı. Dövlət başçısı Rəcəb Tayyib Ərdoğanın çağırışı ilə türk xalqı ayağa qalxdı. Bir an içərisində Türkiyənin bütün şəhərlərinin, xüsusilə Ankara və İstanbulun küçə və meydanlarına axışan xalq ay-ulduzlu türk bayraqlarını başı üzərinə qaldıraraq strateji əhəmiyyət kəsb edən dövlət binalarını, hava limanlarını mühasirəyə aldı. Türk xalqı, tarixdə dəfələrlə olduğu kimi, yenidən bənzərsiz bir fədakarlıq göstərərək öz dövlətçiliyini və türk xalqının demokratiya haqqını qorumağa ısrarlı olduğunu göstərdi" [11].

Məqalənin sonunda müəllif bu zəfərin səbəb və nəticələrini də lazımcına qiymətləndirir, hətta dünya və türk mətbuatında o vaxtlar dərc edilən yazıları belə izlədikcə bu dəyərin nə qədər yerinə düşən, orijinal və önəmli, həm də fəvqəladə dərəcədə haqlı və ədalətli olduğunu qəbul edirsən. "Baş verənlər türk milli iradəsinin sarsılmazlığını, türk milli dövlətçiliyinin yenilməzliyini və türk insanının müasir bəşəri dəyərləri çanı və qanı ilə qorumağa hər an hazır olduğunu bir daha sübuta yetirdi. Bu, türk xalqının zəfəridir. Bu, türk xalqının və türk dövlətinin çağdaş dünyamızı təhdid edən siyasi-hərbi terror təhlükəsi qarşısında ortaya qoyduğu milli vəhdətin parlaq təəcəssümüdür!" [11]. Təbii ki, türk dünyası və türk dövlətləri birliyi haqqında fundamental əsərin müəllifi olan millət vəkili Cavanşir Feyziyevin bu fikirləri hələ uzun illər təkcə mətbuat nümayəndələrinin yox, həm də dövlət adamlarının və ən nəhayət tarixçilərin də fikir və polemikasında önəmli yer alacaqdır.

"Xalq qəzeti"nin əməkdaşı Tahir Aydınoglundun çapa hazırladığı digər yazıda Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar həmin saatların həyəcan və düşüncələrini oxucularla bölüşür: "Şükürlər olsun ki, bizim əlimiz yetməsə də, sanki, diləklərimiz qardaşlarımızın harayına yetişdi. Eyni dəyərləri, orta q arzu-diləkləri paylaşdığımız Türkiyə cəmiyyətinin qeyrəti gecənin qaranlığında qafıl peyda olan hərbi qiyamın başı üstündə şimşək kimi çaxdı. Milyonlarla insan ayağa qalxıb qəsdçilərin boğazından yapışdı. Türkiyə dövlətçiliyi gecənin şərindən sovuşub açılan səhərə yenə xoş məramla qovuşdu. Bu gecənin üzüntülü saatları böyük öndər Atatürkün demiş olduğu "Azərbaycanın ələmi Türkiyənin ələmi, sevinci isə sevincidir" həqiqətinin növbəti ekvivalenti kimi yaşandı. Ümummilliyet lider Heydər Əliyevin "bir millətin iki dövləti" kimi formulə etdiyi Azərbaycan-

Türkiyə etnik-siyasi tandemi qarşıdaş ölkədə baş verən hərbi-siyasi qəsdin ağırsını, dəhşətini xalqımıza da eyni dərəcədə yaşatdı" [12].

Qəzetin dərc etdiyi digər iki yazı da- "Türkiyə xalqının milli maraqlarına, ölkənin demokratik əsaslarına və hüququn aliliyinə qəsdin qarşısı alındı" (Rauf Əliyev, jurnalist) və "Türkiyədə demokratiya qalib gəldi" (Səbuhi Məmmədov, "Xalq qəzeti") həm 15 iyul hadisələri haqqında geniş məlumat almaq, həm də bu hadisələrin siyasi dərslərinin nə olduğunu oxucuya anladır: "Qardaş Türkiyə dövləti və xalqı növbəti dəfə tarixi sınaqdan uğurla çıxdı. Türkiyənin təhlükəsizlik qüvvələri ilə eyni vaxtda hərəkətə keçən xalq kütlələrinin, siyasi partiyaların, qeyri-hökumət təşkilatlarının fəalları sıx birliyi, birgə səyi, eyni zamanda, Türkiyə Ordusunun general və zabitlərinin iqtidara dəstək verməsi nəticəsində hərbi çevrilişin qarşısı qətiyyətlə alınıb" [13].

Və yaxud oxucu başa düşür ki, "Dünya iyulun 14-də Fransanın Nitsa şəhərində baş vermiş qanlı terror hücumunun şokundan ayılmamış Türkiyədən gələn xəbərlərlə yenidən sarsıldı. Belə ki, iyulun 15-də gecə saatlarında bir qrup hərbi ağır texnika ilə Ankara və İstanbulda yerləşən bir sıra strateji obyektləri nəzarət altına alaraq ölkədə mülki hakimiyyətin ələ keçirildiyini elan etdi. Qiyamçılar klassik çevriliş üsullarından istifadə etdilər. Hava limanını mühasirəyə aldılar, dövlət televiziya kanalına gələrək zorla hökumətin devrildiyini və ölkədə fəvqəladə vəziyyətin tətbiq olduğunu elan etdilər. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin binasını havadan bombalayan qiyamçılar Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın təyyarəsinin İstanbula enməsini əngəlləməyə, Baş nazir Binəli Yıldırımın mənzil-qərargahını ələ keçirməyə çalışdılar. Türk xalqını əmrə tabe olmağa səsləyən qiyamçılar dövlətin sütunlarına--polis və ədliyyə orqanlarına da hücumlarını şiddətləndirməyə, xaos və qorxu yaratmaqla Türkiyə demokratiyasını zədələməyə çalışdılar" [14].

Qəzetin bu sayında FETO hadisələri ilə bağlı daha bir xəbər də var: "Yunanıstana enən, Türkiyə Silahlı Qüvvələrinə məxsus hərbi helikopter tezliklə geri qaytarılacaq". APA-ya istinadən verilən xəbərə görə, helikopterdəkilərdən 2-si mayor, 1-i kapitan, 5-i isə əsgərdir. Onlar Yunanıstandan sığınacaq istəyiblər. Yunanıstan Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargahından bildirilib ki, helikopter tezliklə Türkiyəyə geri qaytarılacaq. Türk hərbiçilərinin sığınacaq xahişinə isə müvafiq orqanlar baxacaq" [15]. Xatırladaq ki, Türkiyənin xarici işlər naziri Mövlud Çavuşoğlu həmin şəxslərin dərhal Türkiyəyə təhvil verilməsini istəyib. Amma bu günə kimi bu məsələ həllini tapmamışdır.

Təbii ki, Azərbaycan KİV-lərinin demək olar ki, hər birində eyni mövqedən olan materialların dərc edilməsi, hadisələrə verilən siyasi qiymətin dövlət çevrilişi kimi dəyərləndirilməsi, təkcə xalqın səsi olan mətbuat orqanlarının yox, həm də tarixin qarşılaşdığı telləri ilə birləşdirdiyi xalqlarımızın və dövlətlərimizin birliyinin nümunəsidir. Türkiyə səfiri Erkan Özoral 15 iyul hərbi çevriliş cəhdinin ildönümü ilə bağlı media mənsubları ilə görüşündə Azərbaycanın hər zaman olduğu kimi, 15 iyul hadisələri zamanı da Türkiyənin yanında olduğunu vurğulayıb. Buna görə Azərbaycan xalqına və Prezidentinə təşəkkür edən Erkan Özoral deyib: "Azərbaycan FETÖ-yə qarşı mübarizədə daim Türkiyəyə dəstək verib. Türkiyə Fətullah Gülen hərəkatı ilə mübarizədə Azərbaycanın dəstəyini yüksək qiymətləndirir. Təəssüf ki, Türkiyə Gülen hərəkatı ilə mübarizədə beynəlxalq təşkilatlardan zəruri

dəstəyi almır. Azərbaycan isə ilk gündən bu məsələdə bizi dəstəklədi və dəstəkləməyə davam edir. Tarix boyu müşahidə edilən bu həmrəyliyin ən müasir nümunəsi isə başda Prezident İlham Əliyev olmaqla, Azərbaycan xalqının Türkiyədə 15 iyul dövlət çevrilişi cəhdinə qarşı verdiyi dəstəkdir” [3].

Ədəbiyyat

1. Türkiyənin Ədliyyə naziri B. Bozdağ: "15 iyul Türkiyədə çevrilişin mümkün olmadığını göstərdi", "Kaspi" qəzeti, 12 iyul 2017.
2. Necdet Ünüvar "Gazi Meclis'te o Gece", Ankara, TBMM Yayın Evi, 2017, 692 səh.
3. Erkan Özoral: "Türkiyə FETÖ ilə mübarizədə Azərbaycanın dəstəyini yüksək qiymətləndirir". Azertac, 12 iyul 2017.
4. CNN Türk, <https://www.cnnturk.com/tv-cnn-turk/ekran-yuzleri/hande-firat>
5. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev. "Türkiyə Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan". "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
6. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ictimai-siyasi məsələlər üzrə köməkçisi Əli Həsənovun mətbuata açıqlaması. "Prezident İlham Əliyev Türkiyədə baş vermiş hadisələrdən ciddi narahat olub və dövlət çevrilişi cəhdini qətiyyətlə pisləyib". "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
7. Elmar Məmmədov: Azərbaycan hər zaman Türkiyənin yanındadır. Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədov Türkiyədə baş vermiş hadisələrlə əlaqədar həmkarı Mövlud Çavuşoğlu ilə telefonla danışdı. "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
8. Azərbaycan XİN: Qardaş Türkiyədə baş vermiş hadisələr bizi ciddi narahat etdi və sarsıtdı. Azərbaycan Respublikası XİN Türkiyədə baş vermiş hadisələrlə bağlı bəyanat yayıb. "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
9. Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri İ. A. Coşqun: Ötən gün Türkiyədə yaşanan hadisələr Vətənə xəyanətdir. "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
10. ATƏT sədri və baş katibi Türkiyədəki dövlət çevrilişinə cəhdə bağlı narahatlıqlarını bildiriblər. "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
11. Cavanşir Feyziyev, Milli məclisin deputatı, fəlsəfə doktoru. "Türk milli iradəsinin zəfəri". "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
12. "Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, xalq yazıçısı Anar: Qardaş Türkiyədə xalqın iradəsi qalib gəldi". Çapa hazırladı: Tahir Aydınoglu. "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
13. Rauf Əliyev, "Türkiyə xalqının milli maraqlarına, ölkənin demokratik əsaslarına və hüququn aliliyinə qəsdin qarşısı alındı". "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
14. Səbuhi Məmmədov, "Türkiyədə demokratiya qalib gəldi". "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.
- "Yunanıstana enən hərbi helikopter Türkiyəyə qaytarılacaq". "Xalq qəzeti", 17 iyul 2016.

Summary

Azerbaijani press and FETO events of July 15

The coup attempted on 15th of July 2016 by a group of military servicemen within the Turkish army associated with Fetullah Terrorist Organization (FETO) and civil collaborators has been defeated by great determination and national will of Turkish nation. Yet again, our brother Turkish state and people have been successful in coping with historic challenge, and the role of media in these events has been highly appreciated as well.

Publication of materials reflecting the same positions almost in all media outlets of Azerbaijan, political assessment given to the events as being a coup d'état, has illustrated a strong example of unity not only among the printed media outlets, which are the people's voice, but also unity of our peoples and states cemented by centuries-old historically strong ties of friendship and brotherhood. The subject of this work is a study

of the assessment of the events provided by the Azerbaijani press, including by the social and political newspaper "Khalq qazeti", on the following day after that terrible night. The realities and objective factors of the detailed coverage of the anatomy of the events and attempted coup d'état that took place in brother Turkey, which was published in the newspaper's issue on the day after the FETO events have been analyzed.

Резюме

Азербайджанская пресса и события ФЕТО 15 июля

В статье рассказывается о попытке государственного переворота, предпринятой 15 июля 2016 года группой военных, являющихся членами проникшей в ряды турецких Вооруженных сил террористической организации Фетуллаха Гюлена (FETÖ), и сотрудничающими с ними гражданскими лицами, была предотвращена благодаря воле, стойкости и поддержке турецкого народа. Братское государство Турция и его народ в очередной раз успешно прошли через эти исторические испытания.

Почти во всех СМИ Азербайджана были опубликованы материалы, отражающие одинаковые позиции, дана политическая оценка событиям как государственного переворота. Всё это стало ярким примером единства не только среди органов печати, являющихся голосом народа, но и единства наших народов и государств, скрепленных многовековыми узами дружбы и братства. Предметом данной работы является исследование оценки событий той ночи, которая была дана непосредственно на следующий день в азербайджанской прессе, в том числе в общественно-политической газете «Xalq qazeti». Проанализированы реалии и объективные факторы детального освещения произошедших в братской Турции событий и попытки государственного переворота, которые было опубликованы в номере газеты на следующий день после событий ФЕТО.